

GÜNÜMÜZDE NEDEN ARİSTOTELES OKUMALI?

Judith Swanson

Prof. Dr. Judith Swanson'un "Aristoteles'in Politika'sı için Okur Kılavuzu" isimli kitabı yakın zamanda Korece'ye de çevrilmiştir. Prof. Swanson aşağıdaki makalede, siyaset bilimi öğrencilerinin neden Aristo'yu güncel tartışmalar bakımından yararlı bulacakları konusunu ele almaktadır.

Yaklaşık 2400 sene önce yaşamış bir filozofun görüşleri hiç şüphesiz günümüzle alakalı görünmemektedir. Bilhassa da Terörle Mücadele'den Ebola virüsüne bir dizi küresel soruna mühendislik, doğa ve bilgisayar bilimleri çeşitli çözümler vadederken böyle düşünebiliriz. Pozitif bilimler sosyal bilimleri gölgede bırakmış sayılabilir. Ancak Aristo'nun ilminin pozitif ve sosyal veçhelerini fark edebildiğimiz ölçüde, günümüz bilimleriyle ortak paydasını ve farklı sayılabilecek önermelerini de anlayabiliriz.

Tüm oğullar babaları gibi değildir; fakat Aristo uzmanları, filozofun ampirik eğilimlerini vurgulamak maksadıyla, babasının bir fizikçi olduğunu belirtirler. Aristo esasen üretken bir gözlemci olarak tekrar tekrar "Görmekteyiz ki..." der. Ancak babasından farklı olarak, yalnızca insan vücudunu değil, insanın ne yaptığı ve ne konuştuğu hakkında, yani davranış ve sözlü ifadesi üzerine de gözlemlerde bulunmuştur. Söz konusu gözlemler Aristo'yu ahlak (etik), politika, hitabet sanatı (retorik) ve biyoloji üzerine yazılar yazmaya yönlendirmiştir. Aristo eylem ve fikirlerin teamülleri doğurduğunu göstermek suretiyle, sosyal bilimlerin ve bilimsel kanıta itibar edilmesinin de yolunu açmıştır.

Aristoteles'in ilminin günümüz bilimleriyle ortak noktası; yapılan gözlemlerin anlamlandırılması, düzenlenmesi ve bunlardan belirli sonuçlar çıkarılmasının iki anlayışın itici gücü olmasıdır. Kullanılan araç her ikisinde de aynıdır: Akıl (Muhakeme). Aristo gözlemleri yalnızca kaydetmekle yetinmemiş. onları aynı zamanda tahlil etmiştir. Yaşadığı dönem şartlarında oldukça yeni ve cesaret isteyen bu yaklaşım, zamanının yaygın kurallarına, özellikle de Yunan tanrılarına ve tanrıların insan üzerindeki kudretine inanç ile, evrenin (Kozmos) insan idrakini

aşması düşüncesine bir meydan okuma niteliğindedir. Böylelikle Aristo Sokrates öncesi dönem filozoflarına, Sokrates'e ve Platon'a benzer şekilde, aklın dünyayı anlamaya çalışabileceğini göstermiştir.

Evren kavramından ruh kavramına, anlayabileceği her şeyi anlamaya çalışma gayreti Aristo'yu teorik ve pratik bilimler arasında bir ayrım yapmaya yöneltmiştir. Bu çerçevede, "Her eşya sınıfında kesinlik aramak, öznenin doğası elverdiği ölçüde yapıldığında, eğitilmiş insanın işaretidir." (*Nikomakhos'a Etik* I.3) sonucuna varmıştır. Bu önerme Aristo'nun kanıt ve akla verdiği öneme hanel getirmemekle birlikte, pratik işlerle ilgili çalışmalardan matematiksel sonuçlar beklemememiz gerektiği anlamına da gelmektedir.

Diğer taraftan öteki uçta, söz konusu önermeden, pratik işlerle ilgili çalışmaların sadece malumat doğuracağı, bunlardan hiçbir sabit ve sağlam sonuç alınmayacağı sonucu da çıkarılmamalıdır. Dikkat çekici olan husus, Aristo'ya göre, pratik çalışmaların odağı - görünürde en çok insan yapımı olarak kabul edilebilecek - kent-devleti, doğal bir oluşumdur. Bu tanımlamayla, kent-devlet 'in sabitler veya gerçekler çerçevesinde tanımlanabileceği; bu tanımın yapılamaması durumunda, ona dair bir bilgiye ulaşılamayacağı ve siyaset biliminden bahsedilemeyeceği ima edilmektedir. Bu sebeplerle, teorik ve pratik bilimler arasındaki ayrım; gece ile gündüz gibi değil, şafak vakti ile alacakaranlık gibi, tamamlanmamış bir ayrımdır. Aristo'ya göre, pratik ve teorik bilgi arasında irtibatı kuran, sağduyu ile -vatandaş veya yönetici- iyi olan insanın erdemidir.

"İnsan doğası gereği, siyasi bir hayvandır" çünkü "iyi ile kötüyü, adil ile adaletsizi kavrama yeteneği vardır" (*Politika* I.2).

Aristo, ortak ahlaki anlayışlara ve yargılara dayalı topluluklar oluşturduğumuzu, eğer ahlaki yargılarda bulunmaya devam edersek, etik (ahlaki) bakımdan tarafsız bir toplum kuramayacağımızı söylemiştir. Etik tarafsızlık veya ahlaki göreliliğin insanlar için bir tercih olmadığı kabulü, ürpertici nitelikteki ahlaki dogmacılık ihtimalini daha da belirginleştirmektedir. Esasen, günümüzde Aristo okumamızın sebepleri arasında, yaptığı çok sayıda ve çeşitli dogmacı doğruculuk tasviri

yatmaktadır. Söz konusu tasvirler, farklı adalet anlayışlarını katılım yoluyla harmanlayan yönetim biçimlerinin siyasi olarak gerekliliğine işaret eder.

Aristo katılımı siyasetin hayat damarı olarak nitelendirmiş; yurttaşı tanımı itibariyle siyasi yönetime katılım sağlama üzerinden konumlandırmıştır. Yurttaşların katılımı olmadan yönetimler varlığını sürdüremez. Tabiatı gereği, katılımcı siyasi yaşam özgürlük ve eşitliğe dayanmakta ve her ikisinin de hep daha fazlasının arayışı içinde bulunmaktadır. Özgürlük ve eşitlik arayışı sürecinde siyasi faaliyet, Aristo'ya göre en yaygın yönetim biçimi olan demokrasiyi doğurmuştur. Öte yandan Aristo iyi yaşama isteğimizin, siyasi yaşamdaki demokrasi eğilimini dengelediğini; sadece özgürlük ve eşitlik değil, aynı zamanda başarı arzumuzun da bulunduğunu vurgulamıştır. *Politika*'nın girişinde Aristo, tüm toplumların iyi olanı hedeflediğini, ve siyasi topluluğun tüm iyilerin en yetkinine doğru yönelmiş olduğunu söylemektedir. Bahse konu kitabın geri kalanı, şartlarımız elverdiği ölçüde, bizleri mümkün olabilecek en iyi siyasi topluluğu kavrama vazifesine yönelterek, siyasetin doğası üzerine fikirler vermektedir.

Bilim ve teknolojide gerçekleşen muazzam başarılar, bugün en iyi siyasi topluluğa dair bilmemiz gereken her şeyi kapsar gibi gösterilmektedir. Aristo, yeteneklerimizin en gayretli kullanımını desteklemekle ve bilimsel/teknolojik keşiflere alkış tutmakla birlikte bizi, varmaya çaba gösterdiğimiz ahlaki amaçları dikkate almaya da mecbur etmektedir. Böylelikle, 'Bugün neden Aristo okumalı' uygun bir soru iken, bu soruya verilebilecek uygun cevap, 'çünkü, pozitif bilimlerin egemen olduğu günümüzde, alabileceğimiz tüm akla uygun, ahlaki ve siyasi tavsiyelere şiddetli biçimde ihtiyaç duymaktayız' olmaktadır.

Çeviri: Leyla Tığlay

14 Haziran 2016